

Kinas kejserdynastier

Frem til 221 f.Kr. bestod det kinesiske område af en lang række kongedømmer, som i skiftende alliancer havde samlet sig omkring den stærkeste af disse. Under Zhou-dynastiet (1046-221 f.Kr.) formes og nedskrives en lang række af de grundlæggende ideer og forestillinger, som i de næste årtusinder kommer til at kendetegne den kinesiske kultur og civilisation. Det gælder såvel yin-yang filosofien, daoismen og ikke mindst konfucianismen. Med Qin-dynastiet (221-206 f.Kr.) samles Kina for første gang under én kejser, som gennemfører en standardisering af skrift, mål, vægt, møntfod mv. og skaber det administrative statssystem, som skulle bestå mere eller mindre uændret i de næste to årtusinder.

Figur 1 Den Kinesiske mur, som i årtusinder skulle beskytte Kina mod nomaderne i nord, og samtidigt et symbol på århundreders kinesisk isolation.

Under de enkelte dynastier som fulgte, var kejsertitlen tilknyttet en bestemt slægt - som havde opnået et Himmelsk Mandat til magten. Retten til kejsertitlen kunne dog mistes, dersom kejseren ikke formåede at opretholde freden og den almindelig ro og orden. Dynastiske omvæltninger var ofte blodige og voldsomme, men handlede aldrig om at ændre statssystemet, men derimod om at genetablere det og genoprette freden - som alene kunne sikres under en stærk central ledelse.

Endnu i 1700-tallet var Kina formentlig den største økonomi i verden og havde et højtudviklet administrativt system, som vakte beundring hos de få europæere, der havde besøgt Kina. Kina havde aldrig

vist nogen særlig interesse for handelserhvervet, og udenrigshandel blev alene set som et middel til at passivisere nabostater og undgå krigeriske angreb fra disse. I sin egen selvforståelse var Kina den eneste og dermed største civilisation 'under himmelen', og man havde derfor ingen forståelse for vestens stigende krav om handelsrettigheder i Kina. Dette førte til Opiumskrigen i midten af 1800-tallet, der hurtigt viste, at de 'uciviliserede' europæere besad en militærteknologi, som var kinesernes langt overlegen. Forsøg på at 'styrke' Kina med brug af vestlig teknologi mislykkedes, og mod slutningen af 1800-tallet kom der, fra en lille elite af reformatorer og revolutionære, krav om grundlæggende politiske institutionelle reformer af kejserstyret. De konstitutionelle reformer, med etablering af en Nationalforsamling og provinsforsamlinger i 1907-09, kunne dog ikke rede Qing-dynastiet, og stigende modsætninger mellem provinser og hoffet i Beijing udløste revolution i 1911 og dermed kejserstyrets fald og etableringen af den første Kinesiske Republik.

Den Kinesiske Republik 1912-49

Godt 40 mio. kinesere kunne stemme til Kinas første og sidste frie demokratiske valg i dec 1912, men vestlige demokratiske ideer havde intet grundlag i kinesisk kultur, og efter godt to år blev de demokratiske forsamlinger opløst. Forsøg på igen at koncentrere magten omkring regeringen i Beijing slog dog fejl, og fra 1916 blev Kina sønderrevet at lokale krigsherrers kamp om magt og indflydelse. Den kinesiske stats fremadskridende opløsning blev udnyttet af vest magterne, og ikke mindst Japan, til at udvide deres besiddelser og handelsrettigheder i Kina.

En ny kinesisk elite af vestligt uddannede intellektuelle frygtede med rette, at den kinesiske nation og det kinesiske folk var dømt til undergang. Hvor man i starten af 1900-tallet havde set såvel Japan som de vestlige demokratier som forbilleder, så fandt man, med den russiske revolution i 1917, et alternativ og en ny allieret i kampen for national genrejsning. Russiske kommunister hjalp med

etablering og reorganisering af de to politiske partier, som i de næste årtier skulle kæmpe om at genetablere Kinas nationale genforening og uafhængighed; Guomindang (GMD) og Kinas Kommunistiske Parti (KKP).

Figur 2 Propagandaplakat fra kommunisternes lange march - hvor nederlag vendes til sejr.

Samarbejdet mellem de to partier blev kort, og blev fra 1927 afløst af en decideret borgerkrig, som i 1934 drev kommunisterne ud på deres legendariske 'Lange March'. Lederen af GMD, Chiang Kai-shek, havde efter 1927 etableret et stærkt centralistisk militærdiktatur i Nanjing og søgte desperat at undertvinge og samle de oprørske krigsherrer rundt om i provinserne. Reelt kontrollerede Chiang Kai-shek kun storbyerne, mens landområderne og dermed Kinas mere end 400 mio. bønder reelt var overladt til sig selv og den fortsatte udplyndring fra røverbander og lokale krigsherrer.

Med Japans besættelse af Kina i 1937 blev borgerkrigen mellem GMD og KKP for en tid bilagt, men det blev KKP, som gennem mobilisering af bønderne førte an i modstandskampen mod den japanske besættelsesmagt. Efter Japans nederlag i 1945 blev borgerkrigen genoptaget, men Chiang Kai-shek stod mere og mere isoleret med en regering, som var stærkt kompromitteret af en omfattende korrupsion og den manglende modstand mod japanerne.

Den 1. oktober 1949 kunne KKP's ubestridte leder Mao Zedong udråbe den Kinesiske Folkerepublik fra balkonen over Tian'anmen - indgangen til Den Forbudte By.

Maos Kina 1949-76

Revolutionen i 1949 blev fejret som befrielsen af det kinesiske folk og genetableringen af Kinas nationale uafhængighed efter "de 100 års ydmygelser" under udenlandsk imperialisme. Den kinesiske økonomi skulle genopbygges og i første omgang skete det efter sovjetisk forbillede med en statskontrolleret planøkonomi og kollektivisering af landbruget og nationalisering af den smule industri som fandtes i Kina. Det politiske system, man etablerede, var også skåret efter den sovjetiske model, hvor partiet (KKP) kontrollerede statsapparatet og med en politisk centralisme, som placerede magten hos den øverste partiledelse. Et politisk system som ikke var fremmed for kineserne efter årtusinders kejserstyre.

Den nye ideologi - socialismen - som skulle understøtte det nye styre, havde dog intet grundlag i kinesisk kultur. Det havde derimod tanken om underkastelse under en stærk centralmagt som forudsætning for national enhed, fred og stabilitet. Maos forsøg på med 'Det Store Spring Fremad' (1958-60) at gennemføre en industrialisering af Kinas landområder resulterede i en grusom hungerskatastrofe, som formentlig kostede mere end 30 mio. døde. Maos forsøg på at finde en 'kinesisk udviklingsmodel' med mobilisering af Kinas største ressource, de 5-600 mio. bønder var slået fejl og gav for en tid plads til mere moderate kræfter i partiet som Deng Xiaoping og Liu Shaoqi.

Mao havde dog gennem borgerkrigen og ikke mindst efter revolutionen i 1949 opnået en heroisk mytologisk status, som den der personificerede det nye selvstændige Kina, og dette udnyttede han nu med iværksættelsen af Kulturrevolutionen i aug. 1966. Hans nye allierede var de unge studenter, som var oplasket med den socialistiske ideologi, og som havde lært, at Kinas genforening og befrielse alene kunne tilskrives KKP under Formand Maos ledelse. Millioner af unge blev i efteråret 1966 mobiliseret som Rødgardister, der iværksatte et voldsomt og til tider blodigt, oprør (ungdoms- !) mod alle autoriteter og enhver "revisionist" eller "kapitalistisk medløber", som blot måtte formodes at gå imod Den Store Rørgænger' Formand Mao. Klassekampen var blev nu brugt

som et politisk redskab til at genetablere Maos lederskab, og klassefjender kunne findes alle vegne - selv i KKP's øverste ledelse.

Figur 3 Unge kvindelige 'Rødgardister' hylder Formand Mao under Kulturrevolutionen i 1966 på Tian'anmen pladsen

Rødgardisterne havde reelt taget magten i Kina, og kun ved militærets mellemkomst og ved at sende millioner af unge ud på landet for "at lære af bønderne", fik man omkring 1970 bragt Kulturrevolutionen under kontrol. Da Mao dør i september 1976, er Kina endnu et ludfattigt bondesamfund med en befolkning på over 920 millioner, som gennem godt 30 år havde været udsat for den ene politiske kampagne efter den anden, men kun havde opnået meget, meget lidt i materiel forstand.

Det moderne Kina

Efter Maos død i 1976 stod Kina internationalt isoleret og kineserne forvirrede og demoraliserede efter 30 års mere eller mindre nyttesløse socialistiske eksperimenter. Dette gav dermed også plads for at gå helt nye veje, som tilfældet blev med Deng Xiaopings 'reform og åbning' af Kina efter 1978. Genindførsel af familiebruget skabte en hidtil ukendt økonomisk vækst i landområderne og i en række kystbyer oprettedes 'Særlige Økonomiske Zoner' som producerede tekstiler og beklædning m.v. til eksportmarkedet.

I sidste halvdel af 1980'erne blev ikke mindst studenterne stadig mere bevidste om, hvor håbløst underudviklet Kina var, ikke kun i forhold til vesten men også de ny-industrialiserede lande i Asien (Tiger-økonomierne: Sydkorea, Taiwan, Singapore og Hong Kong). Stigende utilfredshed med studenternes forhold på universiteterne og deres manglende andel i den økonomiske vækst lå til grund for de studenterdemonstrationer, som tog fart i foråret 1989 på Tian'anmen pladsen i Beijing. Demonstrationerne startede d. 18. april som en spontan mindehøjtidelighed for den netop afdøde reformvenlige Hu Yaobang.

Da en lederartikel i Folkets Dagblad d. 26. april stempler demonstrationerne som "undergravende for det socialistiske system og en trussel mod KKP's ledende rolle", eksploderer antallet af demonstranter i de kommende dage. Studenternes krav var en tilbagekaldelse af lederartiklen fra 26. april, men i de efterfølgende forhandlinger mellem regeringen og studenterlederne viste det sig umuligt at finde et kompromis, der kunne tilfredsstille begge parter. Den 12. maj iværksatte en gruppe studenter en sultestrejke på Tian'anmen pladsen, og den 20. maj indførtes militær undtagelsestilstand i Beijing. Dette provokerede til yderligere demonstrationer og opførsel af vejbarrikader rundt om Tian'anmen pladsen. Demonstrationerne blev efter godt 7 uger bragt til ende da militæret blev sat ind for at rydde Tian'anmen pladsen d. 4 juni.

Figur 4 4.juni 1989 - Billedet af 'tank-manden' som i Vesten kom til at symbolisere den kinesiske borgers kamp mod militær undertrykkelse.

Kina blev mødt med international fordømmelse og isolation for det, som i vesten blev kendt som *'Massakren på den Himmelske Freds Plads'*. Kina havde hermed stillet sig uden for den demokratiske bølge, som ramte Østeuropa i 1989 og førte til kommunismens fald og senere Sovjetunionens sammenbrud i 1991. De samme begivenheder blev dog i Kina set som en alvorlig advarsel om, hvor galt det kunne gå, om reformpolitikken blev videreført. Trods modstand i partiet lykkedes det alligevel Deng Xiaoping at fremskynde og accelerere reformpolitikken efter 1992. Nu blev reformerne udbredt til den store statsejede industri, som fik større økonomisk selvbestemmelse og økonomisk ansvar. Den sociale sikkerhed - *"risikålen af jern"*, som havde været kendetegnende for den statslige sektor var således under hastig opløsning.

Med Kinas indtrædelse i WTO i 2001 blev Kina hurtigt kendt som *'Verdens fabrik'*, og i de kinesiske storbyer udfoldende sig et veritabelt byggeboom, som forandrede de gamle faldefærdige bykerner til supermoderne metropoler med enorme indkøbscentre, skyskrabere og en moderne infrastruktur. Kinas gradvise åbning for udenlandske investeringer efter 1978, blev efter århundredeskiftet fulgt op af en nye *'going out'* strategi, hvor efter stadig flere kinesiske virksomheder begyndte at investere i udlandet - specielt i Sydamerika, Afrika og Asien.

2008 blev endnu et vendepunkt i Kina forhold til omverdenen. Med en spektakulær åbningsceremoni ved OL i Beijing i aug. 2008, kom der fornyet opmærksomhed på Kina. Da den internationale finanskrisen bryder ud kort efter, fortsatte Kina med økonomiske vækstrater på 8-10 %, og havde gennem sin eksport ophobet enorme valutaeserver. Hvor mange havde set den kinesiske vækst som en trussel mod de vestlige økonomier, blev det nu mere og mere klart, at Kinas fortsatte vækst var blevet den vigtigste motor for verdensøkonomien. Tre årtiers reformpolitik havde ikke bare løftet mere end 500 mio. kinesere ud af absolut fattigdom, men også skabt en velstående kinesisk middelklasse på mindst 2-300 mio. mennesker.

Figur 5 Shanghais' Pudong distrikt - det nye teknologiske og finansielle center i Kina, som blev udviklet efter 1992

Men reformpolitikkenes prioritering af økonomiske vækst over alt andet, havde også haft store omkostninger. Det blev stadig mere tydeligt efter århundredeskiftet, hvor de stigende problemer med miljøforurening, fødevareskandaler, social ulighed og korruption blev hovedemnerne i den kinesiske samfundsdebat. Reformpolitikken havde også medført en stigende decentralisering, og reelt svækket centralregeringen og den centrale partiledelses magt overfor de store og velstående provinser.

Kina indtog i 2011 pladsen som verdens næst største økonomi, kun overgået af USA. Den nye økonomiske magt viste sig også i en stigende national selvbevidsthed. Det blev ikke mindst tydeligt med Xi Jinpings tiltræden som partileder og præsident i 2012/13. En omfattende anti-korruptionskampagne, skulle ikke bare styrke partiets legitimitet, men også dets greb om den politiske magt. Samtidigt iværksættes det nye Silkevejs projekt 'One Belt, One Road' som gennem store kinesiske infrastruktur projekter, blandt andet har skabt direkte togforbindelse fra Kina til Vesteuropa. På Davos topmødet i jan 2017 mødte Xi Jinping op som den første kinesiske leder nogensinde. Mens den nye amerikanske præsident, Donald Trump, talte imod globalisering og for øget protektionisme, var det nu Kina som talte for økonomisk globalisering og frihandel.